Book Reviews

- S.L. van der Wal, Eunice Thio, *British policy in the Malay Peninsula 1880-1910. Volume I, The Southern and Central states*, University of Malaya Press, Singapore, Kuala Lumpur 1969.
- D.K. Bassett, C.M. Turnbull, *The Straits Settlements 1826-67: Indian Presidency to Crown Colony*. The Athlone Press, London 1972. pp. x, 428.
- L. Sluimers, B.R. OG. Anderson, *Java in a time of revolution: Occupation and resistance 1944-1946*. Ithaca enz., Cornell University Press, 1972.
- C. van Dijk, Margo L. Lyon, *Bases of conflict in rural Java*. Research Monograph Series, Center for South and Southeast Asia Studies. University of California, Berkeley, California, December 1970. 79 p.
- Brian L. Foster, H.L. Shorto, *A dictionary of the Mon inscriptions from the sixth to the sixteenth centuries*. London: Oxford University Press (London Oriental Series. Volume 24), 1971. 406 p.
- E. Jansen Schoonhoven, Philip van Akkeren, Sri and Christ. *A study of the indigenous church in East Java*. Lutterworth Press, London 1970. 229 p.
- P. van Emst, S.H. Udy, *Work in traditional and modern society. Modernization of traditional societies series*. Prentice Hall, Inc. Engelwood Cliffs, N.J., 1970. Pp. IX

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

BOEKBESPREKINGEN

EUNICE THIO, *British Policy in the Malay Peninsula 1880-1910*. Volume I, *The Southern and central states*. University of Malaya Press, Singapore, Kuala Lumpur 1969. M\$ 26.—.

S. L. VAN DER WAL

Dit boek is verschenen in de serie van Malayan historical studies, die is opgezet om in de behoefte aan een modern en mede aan de hand van archiefmateriaal goed gedocumenteerde geschiedenis van Malaya te voorzien. Het sluit aan bij de in dezelfde serie verschenen monografiën van C. W. Parkinson, *British Intervention in Malaya 1867-1877* en van E. Sadka, *The protected Malay State 1874-1895*. Het eerste deel handelt over de Britse politiek ten opzichte van de vijf staten in zuidelijk en centraal Malaka (Johore, Negeri Sembilan, Pahang, Selangor en Perak), die ressorteerden onder de gouverneur van de Straits Settlements en waarvoor in het moederland alleen het departement van koloniën het beleid bepaalde, zulks in tegenstelling tot de rest van het schiereiland waarmede, vanwege Siamese aanspraken en invloeden, ook van intensieve beleidsbepalende bemoeienis sprake was van het Indian en het Foreign Office. Aan deze gebieden zal het tweede deel van deze studie worden gewijd. Dit eerste deel biedt de resultaten van het onderzoek dat de schrijver heeft verricht naar de aard en de achtergronden van het Britse koloniale beleid in zuidelijk en centraal Malaka en naar de wijze waarop dit beleid tot stand kwam. Hij raadpleegde hiervoor de relevante archieven in Londen, Kuala Lumpur en Singapore. Duidelijk komt tot uiting dat de invloed op dit beleid van functionarissen van het Colonial Office, welke soms zeer ver ging, afhankelijk was van de mate van deskundigheid en belangstelling van de verantwoordelijke minister. Zo liet Lord Kimberley, die over de Britse politiek op het schiereiland zeer uitgesproken denkbepelden had, aan die invloed weinig ruimte, terwijl Lord Derby, die hem in 1882 opvolgde, bij gemis aan kennis en belangstelling voor koloniale zaken, geneigd was deze zoveel mogelijk aan zijn staf over te laten. Dat deze een grote invloed heeft gehad blijkt wel uit de rol die figuren als Sir Robert Herbert, die twintig jaar op het Colonial Office een belangrijke functie vervulde, en zijn opvolger Sir Robert Meade hebben gespeeld. De schrijver citeert hier Cowan, die in zijn *Nineteenth Century Malaya* (London 1961) constateert dat deze ambtenaren "dominated Colonial Office thought for twenty five years". In de hoofdstukken over de uitbreiding van de Britse staatkundige invloed in de jaren 1880-1889 en over de daarop volgende periode, waarin een

politiek van consolidatie werd gevoerd, komt duidelijk tot uiting, hoezeer de staatslieden in het moederland bij de vaststelling van hun beleid afhankelijk waren van de inlichtingen en de aanbevelingen van de gouverneur van de Straits Settlements, die tot 1896 tevens optrad als Hoge Commissaris van de Maleise staten. Het waren vooral deze gouverneurs van wie in de eerste plaats Swettenham vermelding verdient, die een politiek van expansie voorstonden en hierin zover gingen als de omstandigheden en de richtlijnen uit Londen toelieten. Deze laatsten waren ingegeven door de eis dat kosten van die uitbreiding van de Britse invloed niet door de moederlandse schatkist zouden worden gedragen.

Eunice Thio geeft van deze periode van uitbreiding en consolidatie van de Britse invloed op Malaka een levendig en boeiend relaas. Het is een goede samenvatting van wat hierover reeds bekend was en dank zij zijn gebruik van de archieven een welkome aanvulling hierop.

C. M. TURNBULL, *The Straits Settlements 1826-67: Indian Presidency to Crown Colony*. The Athlone Press, London 1972. pp. x, 428. Price £3.50.

D. K. BASSETT

The history of the British connection with the Malay Peninsula has certain obvious highlights, such as Raffles' acquisition of Singapore in 1819, British intervention in the West Malayan tin states in 1874, or the military collapse of 1941-42. Between 1826 and 1867 there was no forward movement of the imperial frontier and Dr. Turnbull is principally concerned with the internal characteristics of the British enclaves which constituted the Straits Settlements, although she also provides a thorough summary of the rather tenuous British relationship with the Malay states. By 1826 the Dutch had given up Malacca and conceded the British right to occupy Singapore; the possibility of a Thai advance south of their traditional limits of suzerainty into Perak and Selangor had been checked by the local initiatives of governor Robert Fullerton and James Low; and the East India Company had recognised an ill-defined Thai hegemony in the northern Malay states, while avoiding any commitments itself in the southern half of the peninsula. Even in the Straits Settlements, after optimistically conferring temporary presidency status on Penang in 1805, the Company reverted to stringent financial retrenchment by 1830.

Clearly, the nature of the government, society and function of entrepot colonies such as the Straits Settlements differed considerably from those of large territorial colonies designed to supply agricultural produce. After the retrenchment of 1830 Singapore, Penang and Malacca were administered by eight covenanted (established) civil servants and a larger number of uncovenanted men. No new blood entered the senior grades for fifteen years because it took until 1845 to absorb the redundant covenanted servants who preferred to remain as supernumeraries rather

than retire. The uncovenanted civil servants had no prospects of senior posts, which were closed to them in any case until 1861. Trade statistics, annual reports and quarterly returns were sometimes three years in arrears. The court in Singapore was closed inadvertently in 1830-32 because the title of governor had been temporarily abolished and the recordership was vacant, and it was closed again for six months in 1855-56 so that Church, the resident councillor, could catch up on his administrative work. Only H. S. Mackenzie, the resident councillor of Singapore in 1856-59, seems to have gone to the East India Company college at Haileybury and his departure revealed a massive deficit in his accounts. The police force was sadly ineffective until the reforms of Cavenagh and Dunman in the 1860s and the petit jury was more noted for its consumption of alcohol and cigars than its verdicts. The grand jury was more sober and made excessive demands on the time of senior merchants, while providing through its 'presentiments' an outlet for European public opinion to supplement the newspapers and occasional public meetings. One suspects, however, that the more colourful defects of government and law reflected the parsimony of the superior government in India and the refusal of the Straits merchants to pay for the improved services they demanded, rather than a decline in the general quality of Straits officials. Dr. Turnbull deduces that the calibre of the governors declined sharply after Fullerton retired in 1830, because only one, Bonham, achieved another governorship, in Hong Kong. But of earlier governors, Francis Light is known largely because he founded Penang, Bannerman because he opposed Raffles over Singapore, and the rest are known by name only. As for Fullerton himself, his handling of the Thai problem in 1824-30 was rightly denounced by Lord Amherst as biased and ill-judged and it is Fullerton's main claim to fame.

It is indisputable, however, that the Straits Settlements, especially Singapore, grew and prospered within a remarkably *laissez faire* framework in the mid-nineteenth century. Dr. Turnbull suggests that Singapore society was relatively informal until steamship links improved home contacts after 1845. Clearly, the leading British and Chinese merchants, of whom Dr. Turnbull presents fascinating vignettes, had cordial social contacts, although the famous Whampoa was appalled when his son returned from England in 1847 with shorn hair and claiming to be a presbyterian. He was hurriedly sent to China for rehabilitation. The Chinese towkays and their British equivalents jointly opposed any real check on the conditions under which *sinkehs* or immigrants were brought from China, and the Penang towkays in the 1850s, while opposing a restriction on membership of the municipal council to those literate in English, did not wish to lower the qualifications in any way. The claim of the Singapore *Free Press* in 1867 that any Chinese with a clean jacket and an English-made umbrella could obtain credit from gullible British firms can be discounted, but the commercial and social liaison between the leading merchants of both races was sufficiently close to bear fruit in the pressures for British intervention in the Malay Peninsula in 1873-74.

In the light of Singapore's phenomenal commercial growth and the slower expansion of Penang, it is difficult now to comprehend the fears of recession which haunted the Straits Settlements merchants. In some respects, while narrating these fears, Dr. Turnbull does not sufficiently reveal their irrationality and inconsistency. The British merchants were alarmed, naturally, at the Dutch preferential tariffs of the 1820s and 1830s, but they were equally terrified of Dutch free ports. They deplored any indications of Dutch expansion in the archipelago, but also condemned the indigenous disorder which threatened their trade in areas where the Dutch had not moved forward. In fact Straits Settlements trade grew steadily, as Dr. Turnbull points out, even that of Penang with east Sumatra.

Similarly, while Dr. Turnbull presents an admirable summary of British official dealings with the Malay states in 1824-67, and deduces correctly that British knowledge of the peninsula was minimal, might one not set against the correct official attitude of non-intervention the wild misconceptions of the British community outside government? It is true, for example, that the Company, influenced by Henry Burney's pro-Thai leanings, rejected governor Fullerton's policy of challenging Thai suzerainty in the northern Malay states, but contemporary authors such as Newbold and Begbie adhered consistently in the 1830s to John Anderson's claim that the Thais had no rights in Kedah, Kelantan and Trengganu. A Singapore newspaper could even claim in 1838-39 that the Burney treaty of 1826 provided a basis for the British to determine the succession in Kelantan and that the rival claimants would not appeal to Siam because of an awareness of British hegemony. The exact opposite was true, as Dr. Cyril Skinner has shown, and one wonders if the editor of the Singapore *Free Press* had even read Burney's treaty. How well informed was the Straits press on other matters? Fortunately, the governors who succeeded Fullerton could at least be relied upon to maintain Company policy. Cavenagh, who bombarded Kuala Trengganu in 1862, was on exception and again Dr. Turnbull tends to equate "firm" action and/or social popularity with good governorship. It is difficult, however, to understand why Cavenagh should pay more attention to merchant agitation in Singapore than to King Mongkut's assurances to Schomburgh, the British consul in Bangkok, that the ex-rajah of Lingga was an embarrassment and would be removed from Trengganu as soon as a ship could be sent. Dr. Turnbull's subscription to Cavenagh's assertion that he "demolished further Siamese ambitions in the Malay peninsula" (pp. 310-11) assumes that Mongkut would have been prepared to jeopardise in a wholly uncharacteristic fashion the benefits of the Bowring treaty of 1855. The ex-rajah of Lingga was after all the nephew of the sultan of Trengganu and died a few years later in Pahang, so that one suspects that Cavenagh was impulsive and wholly wrong.

Finally, while Dr. Turnbull has clear personal opinions of the respective merits or defects of the governors of the Straits Settlements, she is less willing to pass judgment on the British merchant community, who

constituted the only vocal body of public opinion. The causes for which they fought are admirably analysed, especially the agitation for transfer from the East India Company and later the India Office to the Colonial Office. One might ask, however, what the British private residents were prepared to contribute to the Straits Settlements? They consistently opposed port dues, preferring to demand in 1846 retrenchment of the 'drones' of the overworked civil service, or in 1856 the abolition of the governorship or the cutting of the governor's salary by half. They demanded perennially more effective anti-piracy operations, an improved judiciary and police force and better drains and roads. On several occasions they pressed for 'firm' handling of the Chinese or Indian communities, which the governor wisely resisted, and were quick to spring to the defence of an over-zealous police officer who had shot an Asian. At times they deplored the size of the Singapore garrison, but sought refuge on the ships in the harbour and condemned the absence of British troops in China when a wholly imaginary Chinese rising was feared in 1857. Indeed, one must tend to agree with the bitter comment of the chairman of the disappearing East India Company in the parliamentary debates of 1858 that "it was the Indian revenue and the 'poor ryots of India' who subsidized the Straits merchants and enabled them to enjoy virtual exemption from taxation". When the India Office proposed extending income tax to the Straits to meet the deficit in 1860-61, the merchants' only real argument for resisting this was the allegation that Singapore was the Gibraltar of the Far East and its costs should be borne by the home government. It was the defence costs of Singapore which made the Colonial Office reluctant to assume the charge of the Straits Settlements in 1861-62 and in 1867 the War Office insisted that the Straits' contribution to imperial defence costs should be £59,300 out of £66,000 per annum. Even so, apart from the stamp duty introduced only in 1863, the revenues derived largely from the taxes imposed on Asian pleasures or vices, dependent on one's point of view. If the governors of the Straits Settlements were occasionally stiff and poor at public relations, their contemporary critics in the Straits, no matter what sacred shibboleths they might invoke, were selfish, arrogant, and in their treatment of governor Blundell, at least, wholly contemptible.

University of Hull, England

B. R. O'G. ANDERSON, *Java in a Time of Revolution: Occupation and Resistance 1944-1946*. Ithaca enz., Cornell University Press, 1972. Prijs US\$ 15.00.

L. SLUIMERS

En qua inhoud en qua presentatie is dit een bijzonder knap boek. Anderson toont een grote beheersing van zijn materie en schrijft in een welhaast Javaans-verfijnde stijl, zodat het boek leest als een roman.

Naar onze mening behoort dit werk met Kahin's *Nationalism and*

Revolution in Indonesia, Benda's *The Crescent and the Rising Sun* en McVey's *The Rise of Indonesian Communism* tot de „klassieken” van de na-oorlogse politicologische literatuur over Indonesië.

In wezen gaat het om een bewerking van het door de schrijver in 1967 verdedigde proefschrift „The Pemuda Revolution: Indonesian Politics 1945—1946”. Onderwerp van de verhandeling is de rol van de „Angkatan Muda”, de „Jonge Generatie” in de Indonesische Revolutie van 1945.

Anderson's verhaal begint in de laatste maanden van 1945 toen de „Pemuda” ten gevolge van allerlei omstandigheden als een zelfstandige factor in de politiek op Java begonnen op te treden. Het eindigt met een analyse van de „3 juli-affaire” van 1946. De „Pemuda” raakten indertijd betrokken bij een mislukte staatsgreep (de ontvoering van premier Sutan Sjahrir en de nasleep daarvan). Met het neerslaan van deze coup kwam practisch een einde aan de zelfstandige rol van de Indonesische „Jonge Generatie”.

In het eerste hoofdstuk van zijn boek, „Youth and Crisis” analyseert Anderson de rollen waarvoor de jongeling in de traditionele Javaanse maatschappij na zijn besnijdenis kon opteren.

Deze jongeling kon zich aansluiten bij een „djago”, een expert in de Javaanse „Pentjak”-vechtkunst. Hij kon ook worden opgenomen in een „pesantren”. Als regel was dit „internaat” wat afgezonderd van de buitenwereld. Deze situatie kon ertoe leiden, dat er zich binnen de „pesantren” een systeem van tegenwaarden ten aanzien van de traditionele Javaanse maatschappij ontwikkelde. Uiteraard kon dit systeem van tegenwaarde vooral relevant worden in tijden van crisis. En het einde van de Japanse bezettingsperiode was inderdaad zo een crisistijd.

Ten dele zonder dat zij dit zelf beoogden, hadden de Japanners het Javaanse platteland op stelten gezet. Uit overwegingen van militaire aard stelden zij een systeem van regionale autarkie in. Op Java met zijn z.g. plus- en minus-gebieden, d.w.z. streken met resp. een voedseloverschot en een voedseltekort, leidde dit tot een levendige smokkelhandel.

Verder opereerden de Japanners met een systeem van gedwongen rijstleveranties tegen gecontroleerde lage prijzen. Het kwam erop neer, dat de Javaanse boer door het Japanse militaire bestuur met behulp van het Indonesische verlengstuk daarvan werd uitgezogen.

Het ronselen van „romusha”, Indonesische „arbeidsactivisten”, ten behoeve van de Japanse inspanningen op en buiten Java, deed de rest.

Het was tegen deze sinistere achtergrond van agrarische ellende, dat de politiek van het Japanse militaire bestuur op Java zich aftekende.

We hebben de indruk, dat de dominerende conservatieve figuren binnen dit legerbestuur — kennelijk op grond van ervaringen in Japan zelf — erop uit waren om zo veel als doenlijk te beletten, dat Indonesische stedelijke radicalen van de agrarische onrust zouden profiteren. Dit verklaart, dat de eerste twee onder Japanse auspiciën opgerichte maar onder Indonesische leiding staande massa-bewegingen, de

"Gerakan 3-A" en de "Putera" wel in de steden, niet echter op het platteland mochten werken.

In september 1943 werd dit beleid doorbroken. Mede door toedoen van radicale figuren in de Japanse inlichtingendienst stemde de legerleiding schoorvoetend toe in de oprichting van een Indonesisch vrijwilligerscorps, de PETA.¹ Dit corps, dat ook afdelingen op het platteland had, werd door Indonesische officieren geleid. De Indonesische daidanchō (bataljonscommandanten) kwamen meestal uit het locale Indonesische establishment, d.w.z. uit kringen van priaji en godsdienstleraren. De chudanchō² en shodanchō, resp. de compagnies- en sectiecommandanten, stamden meestal uit wat lagere milieus. In "seinendojo", "drilplaatsen voor de jeugd", werden deze lagere officieren door Japanse pendants van Remarque's onsterfelijk geworden Unteroffizier Himmelstoss aan een rigide militaire opleiding onderworpen.

De seinendojo, afgesloten van de buitenwereld als zij waren, sloten prachtig aan bij de oude Indonesische "pesantren"-traditie. Wellicht ook als reactie op de Japanse drilmethoden ontstond er onder de Indonesische aspirant-officieren een wat balsturige stemming.

Tegelijkertijd kwam in de plaats van de door Soekarno, Hatta, Mansur en Dewantoro ("Het Klaverblad van Vier") geleide "Putera" een nieuwe massa-beweging, de "Djawa Hokokai" met aan het hoofd de Japanse Gunseikan, de leider van het militaire bestuur. De Hokokai kon wel op het platteland werken. Priaji kregen daar al gauw de controle over de plaatselijke Hokokai-machinerie.

En zo kwam er in de Javaanse maatschappij een polarisatie. Enerzijds had men te maken met het Japanse militaire bestuur en zijn verlengstuk, de Hokokai, anderzijds met de Javaanse tani en de rebelse PETA-elementen.

Eind 1944 verscherpten deze tegenstellingen zich nadat de Japanse premier, Koiso, Indonesië "in een nabije toekomst" onafhankelijkheid had toegezegd.

Allerlei Japanse instanties in Djakarta begonnen nu met de oprichting van "Asrama", "Kosthuizen", waar de Indonesische aanhang van deze instanties op haar taak in een toekomstig vrij Indonesië werd voorbereid.

We noemen de "Asrama Indonesia Merdeka", ontsproten aan het brein van de Japanse marine-attaché in Djakarta, schout bij nacht Maeda, een man die meer met de Indonesische nationalistten ophad dan de meeste legermensen.

Verder had het Japanse propaganda-bureau in de hoofdstad nog een Asrama in het pand Menteng 31.

Een derde Indonesische groepering was die van de studenten aan de Medische Hogeschool in Djakarta. De inzichten dezer studenten

¹ Voor interessante gegevens inzake de Japanse achtergronden met betrekking tot de oprichting van de PETA vide *Masuda Atau Indonesshia Gendaishi* ("Contemporaine Geschiedenis van Indonesië"), Tokyo, Chuo Koronsha, 1971, pp. 156-157.

² Waaronder het huidige Indonesische staatshoofd, generaal Suharto.

werden sterk beïnvloed door de "Hollands denkende" sociaal-democraat Sutan Sjahrir.

De opvattingen van de Indonesische Asrama-bewoners in Djakarta, van het lagere PETA-kader in stad en land en van de jongeren in de Hokokai-structuur vloeiden geleidelijk ineen. De "Pemuda" constituëerden zich als zelfstandige factor en zetten zich tegen de oudere nationalist af.

Een eerste symptoom was de tegen de Japanners gerichte rebellie van het PETA-garnizoen in Blitar in de nacht van 14 op 15 februari 1945.

In juli 1945 spitsten de tegenstellingen tussen Pemuda en ouderen zich verder toe. In het zicht van hun nederlaag hadden de Japanners erin toegestemd, dat de Hokokai zou worden vervangen door een nieuwe beweging, de "Gerakan Rakjat Baru" met een structuur die aan de oude "Putera" herinnerde. Omdat de Pemuda vonden, dat zij in de nieuwe beweging onvoldoende zeggenschap kregen, gooiden zij de eerste vergadering van de "Gerakan Rakjat Baru" in het honderd.

De z.g. proclamatie-crisis van augustus 1945 wees in dezelfde richting. Soekarno en Hatta namen genoegen met een door de Japanners geöctroyeerde onafhankelijkheid. Toen deze laatsten zich echter aan de geallieerden hadden overgegeven wilden de Pemuda zonder Japanners de onafhankelijkheid uitroepen. Djakartaanse Pemuda "evacueerden" Soekarno en Hatta naar de PETA-kazerne in Rengasdengklok. Door toedoen van Maeda's assistent, Nishijima, en diens Indonesische vertrouwensman, Mr. Soebardjo, konden beide leiders ten slotte naar Djakarta terugkeren. Ten huize van Maeda confereerden zij met Japanners en Pemuda over de tekst van een onafhankelijkheidsproclamatie die op 17 augustus werd afgekondigd.

Deze proclamatie berustte op een compromis tussen Soekarno en Hatta en de Japanners. Deze laatsten, waarvan sommigen met de Indonesische nationalist sympathiseerden, maar die anderzijds tegenover de geallieerden gehouden waren om rust en orde te handhaven zolang er geen geallieerde troepen geland waren, zouden de Indonesiërs hun gang laten gaan mits dezen het niet te bont maakten.

De eerste Indonesische regering, die op 31 augustus uit de bus kwam, was een presidentieel kabinet met Soekarno en Hatta, inmiddels tot president en vice-president gekozen, als premier en vice-premier. De overige ministers waren in feite de Indonesische afdelingshoofden van de departementen van het Japanse militaire bestuur. Vandaar dat dit eerste kabinet bekend stond als het "kabinet bucho" (bu is het Japanse begrip voor afdeling, cho betekent leider). Met andere woorden, voor de Japanners was het kabinet niets anders dan een onderdeel van het militaire bestuur, voor de Indonesiërs een symbool van de onafhankelijkheid. Dit was een tegenstelling. Wat er in de streken buiten Djakarta uit de bus kwam hing af van de instelling der plaatselijke Japanse bevelhebbers. De twee extremen in Anderson's boek genoemd, waren de situatie in Bandung en in Surabaya.

Generaal-majoor Mabuchi Itsuo, Japans commandant in West-Java, hield er wat formele opvattingen op na. Hij wilde zich tegenover de geallieerden dekken. Met het Indonesische establishment in Bandung, doodsbenauwd voor de toenemende macht der Pemuda, sloot hij een overeenkomst die erop neerkwam, dat de Indonesiërs in schijn, de Japanners in werkelijkheid de macht behielden. Op 10 oktober maakte Mabuchi ook aan de schijnbare Indonesische macht een einde toen hij de Pemuda ontwapende.

In Surabaya was de situatie geheel anders. De hoogste Japanse militaire gezagsdrager was hier de commandant van de Tweede Zuidelijke vloot, Maeda's chef, vice-admiraal Shibata Yaichiro.³ Hij sympathiseerde met de nationalistten. De plaatselijke legercommandant, generaal-majoor Iwabe Shigeo, liep aan Shibata's leiband.

Een niet al te snuggere Nederlandse hoofdofficier speelde in Shibata's kaart. Formeel nam hij het commando over Surabaya van de Japanners over. Die hadden nu geen verantwoordelijkheid meer, beschikten echter wel over wapens. Iwabe speelde deze in handen van Indonesiërs "opdat deze behulpzaam zouden zijn bij het handhaven van de orde". Dit was de inleiding tot de dramatische ontwikkelingen in november toen Pemuda een maand lang weerstand boden aan Brits-Indische troepen.

Het "gentlemen's-agreement" tussen Soekarno en de Japanners waarop de macht van het "kabinet-bucho" berustte had, zoals Anderson aantoonde, alleen waarde zolang de Japanners het op Java nog voor het zeggen hadden. Maar eind september landden de eerste Brits-Indische troepen in Tandjung Priok.

Hiermee werd de positie van het "kabinet-bucho" ondergraven. De Pemuda hadden altijd al tegenover dit kabinet gestaan. Toen bovendien Soekarno eind oktober 1945 voor de radio toenaadering tot Britten en Nederlanders bepleitte was het hek van de dam.

Met steun van Pemuda, die dachten dat hij één der hunnen was, zette Sutan Sjahrir, die zich in de Japanse tijd vrij afzijdig gehouden had, in een "silent coup" het Komite Nasional Indonesia Pusat, dat de rol van een parlement vervulde, naar zijn hand. En dit KNIP dwong het kabinet tot aftreden. Op 14 november 1945 werd Sjahrir premier van een "parlementair" kabinet.

Kort na het optreden van Sjahrir rezen politieke partijen als paddestoelen uit de grond. We noemen de islamitische Masjumi, Soekarno's oude Partai Nasional Indonesia, de Partai Sosialis met Sjahrir en zijn minister van defensie, Amir Sjarifuddin als sleutelfiguren en de Partai Komunis Indonesia.

Sjahrir kwam aan de macht met hulp van Pemuda. Maar de diepere reden van zijn optreden was de in leidende Indonesische kringen levende wens naar contacten met Britten en Nederlanders voor wie Soekarno min of meer onaanvaardbaar was. Maar dit was nu precies het laatste wat de Pemuda, met uitzondering van de Pesindo, de

³ Oud-chef van de inlichtingendienst van de Japanse marinestaf in Tokyo.

jeugdorganisatie van de Partai Sosialis, wilden. En zo ontstond een polarisatie rond de vraag "Diplomasi" of "Perdjoangan" ("Strijd"). Tot en met de "3 juli-affaire" beheerste deze vraag de Indonesische politiek.

Een eerste symptoom waren de tegenstellingen in de Indonesische legerleiding. Hierin stonden tegenover elkaar de officieren met een Nederlandse opleiding (Urip Sumohardjo, Sudibjo, Nasution e.a.) en de vroegere PETA-mensen, gesteund door de verschillende Badan Perdjoangan (Strijdgroepen). PETA en Badan Perdjoangan bestonden hoofdzakelijk uit Pemuda. Deze Pemuda-officieren huldigden de ook in Japan opgeld doende ideologie, dat het leger een eigen rol speelde die niet altijd dezelfde was als die der regering. Uiteindelijk werd de vroegere daidanchō van Kroja, Sudirman, tot legercommandant gekozen met Urip Sumohardjo als stafchef. De kiem voor conflicten tussen regering en legerleiding was dus aanwezig.

Een tweede groep van tegenstellingen was die tussen politieke partijen. Masjumi en PNI stonden tegenover Sjahrir en de PKI, die toen nog in hoofdzaak de volksfrontgedachte huldigde.

Verder was de uitgerangeerde bucho-élite nogal verbitterd op het nieuwe kabinet waarvan vele ministers in Nederland waren opgeleid.

Ook Soekarno zelf had weinig met Sjahrir op. Maar dit betekende niet, dat hij in het conflict Diplomasi-Perdjoangan de kant der Pemuda koos. Zoals Anderson duidelijk aantoonde nam de president in dit conflict een tussenpositie in, vooral nadat hij en Hatta op 4 januari 1946 naar Jogja waren vertrokken dat nu de facto hoofdstad van de Republiek Indonesia werd. Sjahrir daarentegen bracht het grootste deel van zijn tijd in Djakarta door waar hij de contacten met de Nederlanders verzorgde. Soekarno kon zich in het verre Jogja althans naar buiten aan de verantwoordelijkheid voor deze contacten onttrekken.

Aan de andere kant kreeg de tegenstelling Diplomasi-Perdjoangan nu ook weer een geografische component. De "Hausmacht" van Sjahrir was op West-Java, mede omdat de westers-denkende Indonesische officieren met hem sympathiseerden. De Pemuda daarentegen waren in Midden- en Oost-Java sterk.

De man die min of meer tot symbool van de Indonesische oppositie tegen Sjahrir werd was de Minangkabauer Tan Malaka, in de 20-er jaren gedelegeerde van de Komintern in Zuidoost-Azië. In 1928 had hij met Stalin gebroken. In 1942 kwam hij uit Singapore naar Indonesië. Het is niet duidelijk of hij vóór de Japanse overgave contacten met Japanners heeft gehad of niet. Wel staat vast dat hij in 1944—1945 in een kolenmijn in Bajah (Banten) werkte.

Van meet af aan poogde Tan Malaka de radicale Indonesische elementen achter zich te krijgen. Zijn verhouding tot Sjahrir was zolang in Djakarta de bucho aan de macht waren goed. Na de gebeurtenissen in Surabaya scheidden zich hun wegen omdat Sjahrir de weg van Diplomasi bepleitte. Tan Malaka daarentegen opteerde nu voor Perdjoangan.

Op 3 januari 1946 formuleerde Tan Malaka op een massa-vergadering in Purwokerto zijn minimum-programma voor de revolutie. O.m.

bepleitte hij confiscatie van de Europese ondernemingen en de vorming van een volksleger.

Op deze vergadering werd de Persatuan Perdjoangan (Strijdeenheden) in het leven geroepen waarin zich mettertijd alle oppositie tegen Sjahrir kanaliseerde. Deze oppositie, waarbij zich mettertijd ook de conservatieve Masjumi aansloot, leidde tot zulk een druk op het kabinet, dat dit op 23 februari 1946 aftrad. Op 12 maart kwam er na veel geharrewar een nieuw kabinet uit de bus, weer met Sjahrir als premier.

Uiteindelijk bleken de tegenstellingen tussen Tan Malaka en Sjahrir onverzoenlijk. Het liep erop uit, dat op 17 maart 1946 de leiding van de Persatuan Perdjoangan praktisch in haar geheel werd gearresteerd. Tenslotte werden o.m. Tan Malaka en Mr. Muh. Yamin, een van de topfiguren, in Tawangmangu geïnterneerd. Andere met de Persatuan Perdjoangan sympathiserende figuren, b.v. Mr. Iwa Kusumasumantri, een oud-bucho, vestigden zich in de buurt van Tawangmangu, waar overigens de geïnterneerden ook door mensen als Soekarno en legercommandant Sudirman werden bezocht. Tegen deze laatste dorst Sjahrir niets te ondernemen.

Anderson maakt in een meesterlijk hoofdstuk "Socialists and Social Revolution" een scherp onderscheid tussen de politieke en de sociale revolutie. Hij toont hier aan, dat de politieke conflicten welhaast nergens aan de sociale tegenstellingen werden gekoppeld.

De "sociale revoluties" bleven zoals b.v. in Banten, Tjirebon en aan de noordkust van Midden-Java, plaatselijke aangelegenheden. Meestal ging het erom de locale macht van het Indonesische bestuurscorps en de politie instrumenten van het Nederlandse en Japanse koloniale régime als zij waren, te breken. Soms lukte dit, soms niet, maar de regering in Jogjakarta bemoeide zich zelden met deze zaken die dan ook hun eigen plaatselijk verloop hadden.

Uitzondering waren de gebeurtenissen in Solo. In de 19de en 20ste eeuw was hier het prestige van de Susuhunan ondermijnd, in hoofdzaak omdat er op de suikergronden in de omgeving een landelijk proletariaat was ontstaan dat in de vorst een verlengstuk van koloniale onderdrukking zag. In de Japanse tijd, na de dood van Paku Buwono XI in 1944, daalde het prestige van de vorst nog meer in verband met paleisintriges. Iets dergelijks gebeurde ook met de tweede Solose zelfbestuurder, Mangkunegoro.

Tegen deze achtergrond liepen de Pemuda tegen de vorsten storm. Beiden werden gedwongen af te treden, maar ze riepen de regering in Jogja te hulp. Die probeerde hen weer op het paard te zetten maar zonder succes. De socialistische regering had een conservatief standpunt ingenomen en was daarbij haar gezicht kwijtgeraakt.

Dit was al erg genoeg. Nog delicates was de ongeveer tezelfdertijd uitgebroken legercrisis.

Westers georiënteerde officieren probeerden het ministerie van defensie, de legerstaf en de divisiecommandos te rationaliseren. Het eerste

lukte. De hervorming van de legerstaf met de bedoeling Sudirmans macht te beknotten had weinig om het lijf. In de divisie-commando's bleven PETA-mensen in Midden- en Oost-Java oppermachtig.

Tegelijkertijd werd duidelijk, dat de Indonesisch-Nederlandse contacten stroef verliepen. Dit deed de woede der Pemuda (en dus ook van de PETA-mensen) tegen de als te conciliant beschouwde Sjahrir toenemen.

Op 28 juni 1946 sloegen de PETA-mensen toe. Met actieve medewerking van de commandant van de in Jogja gelegerde IIIde divisie, generaal-majoor Sudarsono en met stilzwijgende zegen van Sudirman ontvoerde een majoor Sjahrir uit Solo.

Soekarno kondigde nu de staat van beleg af. In feite koos hij partij voor de premier die in de nacht van 30 juni op 1 juli werd bevrijd.

De feitelijke uitvoerder van de coup, Sudarsono, werd in Jogja de grond te heet onder de voeten. Hij vertrok naar het buiten de stad gelegen hoofdkwartier van de commandant van zijn 3de regiment, overste Suharto. Daar vertoefden ook een aantal al dan niet uit Tawangmanggu ontsnapte leiders van de Persatuan Perdjongan (Tan Malaka bleef in Tawangmanggu geïnterneerd). Deze mensen zetten een vijftal proclamaties in elkaar. Proclamatie No. 5 bevatte de ministerlijst van een nieuwe regering. Die vertoonde grote overeenkomst met het kabinet-bucho. Op 3 juli wilde Sudarsono deze lijst in gezelschap van o.m. mr. Muh. Yamin aan Soekarno presenteren. Maar de generaal werd gearresteerd waarmee de coup in elkaar zakte. Het prestige van de president nam sterk toe en de Pemuda waren voorlopig uitgerangeerd.

De vraag is waarom de coup mislukte. We zijn het volledig met Anderson eens wanneer hij stelt, dat dit samenhangt met het onderscheid tussen de politieke en de sociale revolutie.

In dit verband zouden we de kanttekening willen maken, dat men de „3 juli-affaire” als eerste van die welke in de 50-er jaren een rol speelden, zou kunnen plaatsen tegenover de Madiun-Affaire van 1948 en de „30 september-affaire van 1965”. Ook de beide laatste incidenten begonnen als legercoups. Maar zij kregen een wijder strekking zodra de PKI erin betrokken raakte en kwesties als de landhervorming aan de orde werden gesteld.

Veeleer zou men de gebeurtenissen van juli 1946 kunnen vergelijken met de 17 oktober-affaire van 1952. Ook toen ging het om interne leger-teenstellingen met dit verschil, dat Soekarno nu de kant van de PETA-mensen koos.

Hoe dit ook zij, zoals Anderson het centrale probleem stelt ging het erom, waarom noch Sjahrir, noch Tan Malaka zich van de sociale revolutie meester maakte.

Ten aanzien van Sjahrir, de met hem optrekkende Amir Sjarifuddin en van de PKI die gedurende een groot deel van de periode in kwestie een volksfront-politiek voerde, vindt Anderson dit niet zo verwonderlijk. Eenmaal de weg van Diplomasi gekozen hebbend moest Sjahrir wel

afstand doen van radicale eisen als de confiscatie van Europese ondernemingen.

Wat betreft Tan Malaka lagen de dingen wat gecompliceerder. We citeren van blz. 333:

"But on the other hand he was also the victim of the circumstances in which he started to build his coalition. Without an organizational apparatus strictly loyal to him and his ideas, his united front was always at the mercy of its constituent organized units, and his leverage was never very great."

Dit lijkt ons juist, hoewel gematigd uitgedrukt. De organisatorische kopstukken van de Persatuan Perdjoangan, zo die er al waren, waren in hoofdzaak wat linkserige of liever populistische bucho. We noemen Mr. Iwa Kusumasumantri, Buntaran Martoatmodjo en niet te vergeten Mr. Subardjo. Links of niet, in de ogen van vele Pemuda hadden zij zich wegens hun houding in de Japanse tijd gecompromiteerd. Verder dan het botvieren van hun rancunes tegen Sjahrir ging hun politieke visie meestal niet, getuige de kabinettenmakerij in Suharto's hoofdkwartier.

Hiermee wordt een nieuwe vraag opgeworpen en wel naar de rol en de politieke statuut van Tan Malaka, het symbool van de Persatuan Perdjoangan. Anderson is erop uit te bewijzen, dat Tan Malaka niets met de 3 juli-affaire te maken kon hebben omdat hij in Tawangmangu opgesloten was. De argumentatie van de regering-Sjahrir dat de 3 juli-affaire door de sinistere zetbaas van de Japanners, Tan Malaka, in elkaar was gezet verwerpt Anderson. De bedoeling die de Indonesische regering met dit verhaal zou hebben gehad was om de interne leger-tegenstellingen te maskeren door alle schuld op de zondebok Tan Malaka te werpen.

Gedeeltelijk kunnen we met Anderson meegaan. Inderdaad zat Tan Malaka tijdens de 3 juli-affaire nog in Tawangmangu opgesloten. Maar tijdens zijn internering kon Tan Malaka bezoek ontvangen van allerlei al dan niet met de Persatuan Perdjoangan sympathiserende figuren. Wat er tijdens deze visites is besproken weten we nauwelijks.

Of Tan Malaka gedurende de oorlog al dan niet contacten met de Japanners heeft onderhouden lijkt ons van betrekkelijk ondergeschikt belang. Zelfs als dit het geval zou zijn geweest⁴ zou zijn volte-face in anti-Japanse richting nadat de nederlaag van Japan vaststond niet zo verwonderlijk zijn geweest. We herinneren in dit verband aan de Burmees Aung San die in maart-mei 1945 met zijn hele leger van de Japanners naar de Britten overliep.

Waarom het gaat is de politieke en ideologische statuut van Tan Malaka. En in tegenstelling tot Anderson hebben wij hier wel wat twijfels.

⁴ Uit gesprekken die we in december 1971 o.m. met luitenant-generaal Fujiwara Iwaichi hebben gehad krijgen we de indruk, dat als deze contacten gedurende Tan Malaka's verblijf in Singapore (1937-1942) direct of indirect zijn gelegd, het initiatief daartoe in ieder geval niet van de Japanners is uitgegaan. Fujiwara ontkende met Tan Malaka in verbinding te hebben gestaan. Hij vond dat "the famous communist" Tan Malaka voor Japan te links was.

Om te beginnen stelt Anderson, dat Tan Malaka na een lang verblijf in China gedurende het interbellum warme sympathie voor de Chinezen opvatte. De anti-Chinese houding van vele van zijn Minangkabause streekgenoten was bij Tan Malaka afwezig.

Aan de andere kant was het juist Tan Malaka geweest, die in de diverse debatten binnen de Komintern in de 20-er jaren had bepleit, dat men de islamitische bourgeoisie in revolutionaire acties zou inschakelen.

Aangenomen, dat hij deze opvatting ook in de jaren 1945—1946 huldigde lijkt ons Tan Malaka's stellingname een contradictie omdat in de Indonesische verhoudingen van het midden der 40-er jaren islamieten en Chinese middenstand fel tegenover elkaar stonden.

Verder releveert Anderson in zijn werk Tan Malaka's ideologische stellingname. Hij noemt in dit verband Tan Malaka's geschrift *Muslihat* ("Tactiek"). Uit dit werk blijkt duidelijk, dat de oude revolutionair in de arbeidersklasse de speerpunt van de Indonesische revolutie zag.

Maar hier maakt Tan Malaka's analyse op ons de indruk te berusten op de opvattingen die in de 20-er jaren in de Komintern opgeld deden, m.a.w. op de Russische situatie van rond 1917.

Tan Malaka zag kennelijk het agrarische vraagstuk door een Russische bril. Inderdaad kon Lenin er dank zij het vermaarde „Dekreet over de Bodem" in slagen de agrarische Russische massa door haar een stuk grond toe te zeggen min of meer buiten spel te zetten en de politieke strijd aldus te reduceren tot een stedelijke aangelegenheid.

Maar in Rusland was grootgrondbezit regel. Om eenzelfde politiek op Java met zijn communaal grondbezit toe te passen was wellicht een illusie. Trouwens, een arbeidersproletariaat van enige betekenis heeft Java in de 20ste eeuw nauwelijks gekend. In de Japanse tijd zal de betekenis van dit arbeidersproletariaat eerder af- dan toegenomen zijn omdat aan de Indonesische industrialisatie een halt was toegevoerd.

Afgezien van enige min of meer fundamentele kritiek op Anderson's Tan Malaka-visie kunnen we in zijn boek nog een tweetal kleine oneffenheden signaleren. Op blz. 167 noemt hij de Engelse generaal-majoor Mansergh de commandant van de 23ste Indiase divisie. Dit is onjuist en moet de 5de divisie zijn.

Verder schrijft Anderson op blz. 436 in de biografie van Radèn Samsoedin, dat deze in 1940 na Thamrin's dood diens Volksraadzetel overnam. Thamrin is overleden op 11 januari 1941.

We tekenen hierbij aan, dat wij de kritiek op Anderson's boek niet zonder een zekere schroom brengen. Zijn redeneringen zijn uitermate subtiel en wanneer de recensent Anderson's betoog in grote trekken probeert weer te geven zal hij noodgedwongen deze subtiliteit geweld aandoen.

Anderson's werk munt uit door een zeer grote rijkdom aan gedachten, één van de redenen waarom het als een standaardwerk kan worden beschouwd.

MARGO L. LYON, *Bases of conflict in rural Java*. Research Monograph Series, Center for South and Southeast Asia Studies. University of California, Berkeley, California, December 1970. 79 p.

C. VAN DIJK

Margo L. Lyon gives a conceptual framework to deal with the conflicts in rural Java in the 1950s and early 1960s which culminated in the mass killings after the coup d'état of September 1965. The economic and religious division of Javanese rural society are central in her analysis. In the first part of her study these aspects are placed in a historical perspective. Here she looks *inter alia* for the origin of the increasing economic stratification and polarization, which especially came to the fore in recent decades. Criticizing Clifford Geertz, she calls for a more dynamic view of Javanese society.

Instead of viewing Javanese society as a society in which elaborations occurred over time within an unchanging basic framework, she claims that one should have an open eye for the dynamic processes, which may be made up of many minute changes. She questions whether "shared poverty, social elasticity and cultural vagueness" (terms used by Geertz to describe Javanese rural societies) still fit the present-day situation. These characteristics may have existed in colonial times, but even then, according to her, a process of growing economic and social differentiation was on its way, and especially recent decades saw an increase in economic exploitation and polarization.

Detoriated rural economic conditions enhanced the position of the rich vis à vis the poor and made for a decreasing influence of factors limiting raw exploitation, such as *adat* regulations and patron-client like types of relations. These trends, together with the religious division of Javanese society in *abangan* and *santri* set the background for the series of conflicts in rural Java, focussing mainly on the landreform issue. The political mobilization of rural society after revolution is seen by the author as following the lines of this *santri-abangan* division, at the same time giving it a more definite form.

In the first part of the study no attempt is made to relate both phenomena, the religious division with its political expression and the socio-economic structure. In the second part, dealing with the landreform laws and regulations, and with the unilateral actions to enforce implementation of the landreform laws, indications of their relation are given. Referring to the severity of the conflicts she points out that the social, religious and economic division of Javanese society tend to merge into a single fundamental line of cleavage.

Consequently economic disputes such as implementation of the agrarian laws tended to become religious and political as well and were also fought out in non-economic terms.

She clearly shows that economic and religious elements as well as interests in maintaining or changing the pattern of authority all played their role. In weighing these factors she tends to give predominance to

the religious factor. According to her the unilateral actions represent "an issue, an arena in which differing religious or cultural orientation, reinforced by political organization, came face to face". She does so without neglecting the other factors. She draws attention to the fact that on the Muslim side, because of the socio-economic heterogeneity of its base, religious symbols were most appropriate for the mobilization of followers; and that by contrast the PKI and the BTI, representing the *abangan* segment of the population, could use economic arguments as well.

Stressing of the polarization between *santri* and *abangan* and her primary concern with the rural scene of the conflicts limits the selection of her material. The *santri-abangan* confrontation is mainly described in terms of a PKI-Nahdatul Ulama conflict, parties being the main representatives of these two socio-religious groupings. The PNI is only referred to in relation with the alliance based on material interests between local PNI members and the Nahdatul Ulama. In view of the quality of the book it is a pity that she does not pay attention to the rift in the PNI on the landreform issue.

Adding the position of the PNI might give a clearer picture of the way in which the different groupings in Javanese society perceived the conflict and of the mechanisms influencing the way people acted in the conflict. An interesting aspect, for example, would be the position and reaction of the *abangan* adherents of the PNI.

H. L. SHORTO, *A Dictionary of the Mon Inscriptions from the Sixth to the Sixteenth Centuries*. London: Oxford University Press (London Oriental Series, Volume 24), 1971. 406 p. Price-£ 11.50.

BRIAN L. FOSTER

This book is a milestone in Mon-Khmer linguistics; in addition, it should be of interest to a wider audience than just to Mon-Khmer linguists. In the cultural and political history of Mainland Southeast Asia, the Mon speaking people occupy a place of great importance. Mon states flourished in the areas of Thailand and Burma before the rise of the Thai and Burmese states; Mons are widely acknowledged to have been the first Theravada Buddhists in the area; they taught the Burmese their writing system and other important features of their culture; in Thailand, the last major reform in the Buddhist church was patterned after the Mon monastic discipline by the future King Mongkut. It is often not realized that the Old Mon language is better documented than is Old Khmer. And in addition, Mon has an important place in the hypothesized Austroasiatic and Austronesian language groups.

For all this importance and intrinsic interest, the Mons have drawn remarkably little scholarly attention in nearly all areas, including his-

tory, linguistics, and anthropology. To this day there is no published grammar of spoken Mon. In most respects, the study of Mon history has not progressed much beyond working out the chronology; of social life, administration, and culture, little is known. No modern ethnography of Mons exists, and in fact little significant ethnographic material has been published since Halliday's work in the early twentieth century. Much groundwork has been laid however. The major Mon inscriptions of Burma have long been available in Blagden's translations, and those of Thailand in Halliday's and Coedes'. Several texts have been published along with translations. Haswell's grammar and vocabulary were first published in 1874 and revised in 1901; it was to serve as the basis of Halliday's *Mon-English Dictionary* of 1922, which is essentially a dictionary of modern literary Mon and remains the standard in this field.

Professor Shorto has carried out research in several of the neglected areas over the past two decades. In 1962 his *Dictionary of Modern Spoken Mon* appeared, which was the first work on Mon by a modern linguist; a grammar is promised but has not yet appeared. Since then, Mr. Shorto has published several ground-breaking historical articles and some technical pieces on Mon epigraphy and early forms of the Mon language; the work under review is a dictionary of Old and Middle Mon, the languages of the inscriptions. Most of the Old Mon inscriptions come from the early Pagan period, the late eleventh and twelfth centuries, when Mon was the literary language of the Burmese court at Pagan. Other Old Mon records are found extending back as far as the seventh century. Middle Mon inscriptions stem mostly from the period of King Dhammaceti in the fifteenth century.

The appearance of the dictionary is timely in several respects. With the rapid expansion of the field of Southeast Asian history in the past few years, interest in Mon history has increased, and the book should be of use to historians. Mr. Shorto is more than a linguist. His knowledge of all things Mon is vast; the definitions reflect this knowledge of geography, history, religion, culture, literature, and other matters. A reading of the inscriptions with the dictionary is possible and will be rewarding to historians, even if their knowledge of Mon is slight.

Comparative Mon-Khmer linguistics has likewise seen greatly increased activity in the past few years; and the dictionary should be valuable in testing hypotheses arising from this research. Its value is increased by the fact that it is unlikely that significant written records earlier than the Old Mon inscriptions will come to light, either in Mon or other languages in the group. The dictionary should also be of great value in evaluating the controversial Austroasiatic and perhaps Austro-nesian hypotheses, especially in the light of the large quantities of new data now appearing on the Munda languages.

In the dictionary, Mr. Shorto has, in his own words, "set out to record all forms occurring in published or unpublished inscriptions down to the sixteenth century." (p. vii). The core of the work rests on the papers of the late Dr. C. O. Blagden, which were left to the School

of Oriental and African Studies upon his death in 1948. Mr. Shorto has added new materials that have come to light since Dr. Blagden's time; he has also checked texts, revised translations in many instances, and reviewed and enlarged Dr. Blagden's etymologies. Lexical items from several unpublished inscriptions have been included in the dictionary. Mr. Shorto has included a helpful sketch of the history of the language and of the phonology and grammar of Old and Middle Mon. A complete list of the inscriptions is included, as well as an up-to-date bibliography on the epigraphy and old forms of the language (but not literary Mon).

The dust jacket says that there are 3500 main entries and 1700 cross-references. Each main entry is given and ordered in a transliteration that is virtually the same as Blagden's. This is followed by a phonological transcription where one is possible. Then follow a gloss in English and copious citations from the inscriptions along with translation. Finally there are etymological notes and the reflex forms in Middle Mon if applicable (i.e. if the word is an Old Mon word), then in Literary Mon and Spoken Mon. Both Old and Middle Mon forms are given and are clearly distinguished.

In interpreting the inscriptions and assigning meanings to the terms, and in establishing the phonology, Mr. Shorto has relied "to a significant extent" (p. xi) on comparative evidence of one stage of the language with another or of cognate languages. Application of the historical criteria is governed by the following principles: (1) "... the pattern inferred for Old Mon must account for the distinctions found in later stages of the language" (p. xiii); (2) "in cases of doubt an Old Mon form should be referred to a later form in preference to the assumption of innovation" (p. xiii); and (3) internal evidence is exhausted before using comparative evidence. Mr. Shorto cites the phonological example "... that Old Mon 'uppārāja represents /ʊppərac/, corresponding to literary Mon 'uparāt &c., rather than a quadrisyllabic form" (p. xiii). He has discussed this procedure systematically in a recent article ("The interpretation of archaic writing systems", *Lingua* xiv (1965), 88-97). The systematic development and use of these procedures is an important contribution to his stated aim of adapting comparative methods to the study of language groups lacking the historical documentation available for Indo-European languages. Still, one might sometimes wish to have a fuller indication of the extent to which these comparative data are used.

Mr. Shorto's phonological analysis is a polysystemic analysis such as he has done elsewhere for Mon vowel systems. In effect, it yields sets of sounds which are contrastive in specified prosodic condition. No mention is made of the phenomenon of register, though it is marked in the Spoken Mon reflex forms in the same way it is marked in the dictionary of Spoken Mon. It seems to be predicable from the initial consonant in the phonological transcription, though I have not made a thorough analysis. Still, in view of its widespread occurrence in the

languages of this family, the fact that it is unmarked and not mentioned is surprising.

The transcription used for the Spoken Mon reflexes is the same as that used in the *Dictionary of Modern Spoken Mon*, so that passing back and forth between the two dictionaries is not difficult. It is also relatively easy to pass back and forth between the two Shorto dictionaries and Halliday's via the appendix of literary forms in the Spoken Mon dictionary or the transliteration in the Old Mon dictionary.

In summary, this is an important book, not only in linguistics, but also in the wider context of Southeast Asian studies. It rests on an enormous base of linguistic studies, encompassing phonology, grammar, and history of the language, and on Mr. Shorto's wide-ranging researches into Mon history and culture. The work is all the more impressive in the light of the fact that Mr. Shorto has worked in largely uncharted areas.

PHILIP VAN AKKEREN, *Sri and Christ. A Study of the Indigenous Church in East Java*. Lutterworth Press, London 1970. 229 p. Prijs £1.37½, geb. £1.75.

E. JANSEN SCHOONHOVEN

Dit boek is verschenen in de serie "World Studies of Churches in Mission", waartoe de Internationale Zendingsraad reeds in 1954 het initiatief nam; na de fusie van deze Raad met de Wereldraad van Kerken in 1961 werd de reeks voortgezet onder auspiciën van de "Division of World Mission and Evangelism of the World Council of Churches". Tussen 1958 en 1970 zijn 13 delen verschenen. De bedoeling van deze onderneming was, het leven van z.g. jonge kerken, later ook van "oude" kerken (Birmingham, Hamburg) te bestuderen in de wisselwerking met hun sociaal-culturele omgeving, door middel van "studies in depth", om zo a.h.w. van binnenuit de diepere motieven en intenties in het leven van deze kerken op het spoor te komen.

Het is duidelijk, dat deze doelstelling een samenspel tussen theologie/missiologie enerzijds en sociologie/cultuurkunde anderzijds vergt. Dit samenspel treedt in het onderhavige boek over de Oost-Javaanse kerk en in de persoon van de schrijver klaar aan de dag. Dr. Ph. van Akkeren is jarenlang als zendingspredikant werkzaam geweest op Oost-Java; in 1951 promoveerde hij in de faculteit der letteren te Utrecht op een proefschrift "Een gedrocht en toch de volmaakte mens. De Javaanse Suluk Gatolodjo uitgegeven, vertaald en toegelicht" (Excelsior, den Haag 1951); hij is thans werkzaam als docent in Indonesische talen en cultuur aan de universiteit van Sydney.

Het boek begint met twee hoofdstukken over de sociaal-culturele context van het Javaanse dorp; eerst daarna komt de Oost-Javaanse kerk aan de orde: haar ontstaan (hst. 3), haar ontwikkeling (hst. 4),

haar karakter tegen de achtergrond van de Javaanse samenleving (hst. 5) en haar roeping in de republiek Indonesia (hst. 6). Een bibliografie en een index besluiten het boek, terwijl voorin een uitgebreide verklarende woordenlijst (van meest Javaanse woorden) is opgenomen. Kaarten en diagrammen verduidelijken het betoog. Het manuscript werd in het Engels vertaald door Annebeth Mackie, terwijl Mr. S. C. Graaf van Randwijck een belangrijk aandeel had aan de vormgeving.

De Oost-Javaanse kerk heeft in vergelijking met andere Javaanse kerken dit bijzondere, dat zij in sterke mate geworteld is in de Javaanse dorpsamenleving. Deze wordt getekend als "a rice-cultivating community with a long history". Vandaar dat de titel de inhoud van het boek goed weergeeft: in de Oost-Javaanse kerk heeft de ontmoeting plaats tussen Sri, de rijstgodin, en Jezus Christus. De schrijver voelt zich daar zeer bij betrokken; zijn woord vooraf besluit hij aldus: "Last, but not least, I owe not only academic understanding but also spiritual enrichment to my acquaintance with Déwi Sri, the soul of the rice-cultivating society, and to her meeting with Jesus Christ. It was a privilege to be for a while at this meeting and to bear witness to it".

In zijn beschrijving van de sociaal-culturele achtergrond sluit van Akkeren zich aan bij de studies van Rassers, de Josselin de Jong, Pigeaud e.a., doch als iemand die op grond van eigen waarneming en onderzoek deze aansluiting voltrekt. Een grote rol speelt in het gehele boek de z.g. *montjopat*-structuur, de classificatie volgens de vier windstreken plus het centrum; oorspronkelijk vier dorpen verbonden met een dorp in het centrum, die elkaar wederkerig hielpen, in het bijzonder wat betreft de irrigatie, maar volgens de schrijver na het vrijwel geheel uitsterven hiervan blijvend geworteld in de Javaanse psychologie en zich openbarend zowel in de politieke als in de religieuze tegenstellingen. "Summarizing, we can say that long before the Christian era, the population of Java cultivated rice, had mastered a complicated technique of irrigation, and organized social life in accordance with it, basing their social structure on the *montjopat* principle. Technique, society, ritual, myth and philosophy were closely connected and adjusted to the maintenance of the peculiar social-cosmological pattern of life which is supposed to be essential for the cultivation of rice. This pattern suffered great changes in its later development, and in its encounter with other civilisations, but its social structure and ideological climate continued to be the defining factor of all that was changing" (11).

Dit ter karakterisering van de eerste twee hoofdstukken. Ik moet voorbijgaan aan het vele interessante dat hierin is samengebracht (o.a. de analyse van volksspelen en ceremonieën, de opname van het Hinduïsme en Boeddhisme en van de Islam in dit sociaal-culturele geheel, de *ratu adil*-verwachtingen, de Westerse invloeden, economische zowel als geestelijke) en komen tot de Oost-Javaanse Kerk.

Deze kerk is ontstaan, vóórdat het Ned. Zendinggenootschap op Oost-Java ging werken; twee "leken", de planter Coolen, die de désa Ngoro stichtte, en de horlogemaker Emde, die in Surabaja een piëtistische kring leidde, hebben haar ontstaan beïnvloed, doch op zeer

verschillende wijze: Coolen geheel aansluitend bij de Javaanse cultuur, Emde deze verwerpend. Van Akkeren ziet het eigenlijke geboorte-uur van deze kerk, wanneer de christenen van Ngoro in 1854 besluiten zich te laten dopen, tegen het verbod van Coolen in, die de doop als Europeanisatie beschouwde, maar ook tegen Emde in, die in de doop een afzwering van de Javaanse cultuur zag en Europese haardracht en kleding eiste. Dit was een eigen besluit, 'to join the community of the world-wide church, without breaking the cultural ties with their own people'.

In Ngoro, onder Coolens leiding, heeft de eerste ontmoeting tussen Déwi Sri en Jezus Christus plaats. Een gebed van Coolen, wanneer hij als desa-hoofd het ploegen begint, is een aanroeping van de berg Sméru, de berg der goden, van Déwi Sri, "en bovenal bidden wij om zegen en kracht van Jezus die de grootste in macht is" ($\pm$ 1830). Met grote liefde wordt deze figuur en zijn werk getekend. De beginnende kerk werd echter evenzeer beïnvloed door het piëtisme en het legalisme van Emde. De auteur heeft kennelijk meer sympathie voor Coolen, maar ziet in Emde's invloed toch dit positieve, dat hierdoor een kritische houding tegenover de Javaanse cultuur werd gewekt (84). "Critische solidariteit" — hierin zou men de missionaire houding van de schrijver en zijn ideaal-type van de Oost-Javaanse kerk kunnen samenvatten. Niet geheel duidelijk wordt daarbij, in hoeverre Sri (en alles wat deze naam impliceert) uiteindelijk positief wordt gewaardeerd dan wel als een macht die uiteindelijk door Christus moet worden overwonnen. Of laat hij ons daarover in het ongewisse, omdat hij het als de opgave van de Oost-Javaanse kerk ziet, in een lange worsteling het antwoord op deze vraag te vinden? Waarbij bedacht dient te worden, dat volgens hem in de moderne tijd Sri is teruggekeerd in het kleed van het nationalisme (91).

In hst. 4 blijkt niet Ngoro, maar de Christen-désa Modjowarno de moedergemeente van de Oost-Javaanse kerk te worden. Nu begint ook spoedig de bevoogding door de Nederlandse zending, die pas in 1942 eindigt. Niettemin groeit de kerk gestadig, vooral door het stichten van nieuwe ontginningsdorpen, al blijft zij een kleine minderheid temidden van de miljoenenbevolking van Oost-Java. De in hst. 3 blootgelegde kenmerken van kritische solidariteit blijven doorwerken. Een case-study over het christendorp Wonoredjo is in dit hoofdstuk opgenomen. Daarbij komt ook aan het licht, hoezeer de oude tradities door de moderne tijd met haar problemen worden aangevreten.

In hst. 5 brengt de schrijver de verschillende stromingen in deze kerk in verband met het *montjopat*-systeem. De tweedeling "rechts" en "links" (die niet dezelfde is als in het Westerse politieke spraakgebruik!) past hij achtereenvolgens toe op *santri* en *abangan*, op de Moslimse partijen en de communistische partij met de daaraan verbonden organisaties in de Sukarno-periode, en in de kerken op de groepen, die Westerse vormen accepteren tegenover de groepen die meer de désa-cultuur willen continueren. In zowel "rechts" als "links" onderscheidt hij dan weer een conservatieve en een progressieve groep, terwijl er steeds een centrum is als symbool van de "eenheid in verscheidenheid". Mij heeft het

betoog van de schrijver ten opzichte van de politieke verhoudingen meer overtuigd dan zijn toepassing van het schema op de kerk. Niet dat ik het bestaan van die vier stromingen en van een centrum zou willen ontkennen: de beschrijving ervan doet authentiek aan, maar ik vraag mij af, in hoeverre het *montjopat*-schema hierbij in het onderbewuste werkelijk een rol speelt. Zou men de polarisatie-verschijnselen in de West-Europese kerken niet ook in zulk een schema kunnen brengen van conservatieve en progressieve rechtsen en conservatieve en progressieve linksen, en dan toch zeker zonder montjopat-achtergrond?

In het laatste hoofdstuk gaat het over de Oost-Javaanse kerk in de republiek Indonesia. De roep om modernisatie klinkt luide en gezien de nijpende problemen van het meer dan overbevolkte Java met maar al te grote urgentie. "Wat voor toekomst ligt er nog voor de in zichzelf besloten *désa* in een onafhankelijk democratisch land, dat over de gehele linie de productie moet vergroten?" Maar deze problemen kunnen niet opgelost worden zonder aandacht te schenken aan de geestelijke en sociale structuren van het platteland. Vormen deze, m.a.w. vormt de heerschappij van Déwi Sri, niet het grootste obstakel voor "modernisatie"? (201-203). De Oost-Javaanse kerk, hoezeer ook een minderheid, heeft thans een grootse taak: zij kan een bemiddelende rol spelen: tussen platteland en stad (zij heeft zich meer en meer ook in de steden verbreid), tussen de grote religies, tussen de politieke stromingen. Enerzijds blijkt zij open te staan voor noodzakelijke vernieuwingen in de samenleving, anderzijds is zij geworteld in het echt-Javaanse leven. "The Christians will remain a marginal group in Javanese society. It is difficult to imagine a more favourable or a more healthy position for a confessing Christian" (209). "It seems to us of overriding importance that the community of Christian believers attempts to put over against all the distresses of contemporary society the sign of justice, peace, harmony and love, which have come among us in Christ" (206).

Dit belangwekkende en inhoudrijke boek werd geschreven vóór de "coup" van 30 september 1965. De door Sukarno gehandhaafde "eenheid in verscheidenheid" explodeerde toen op verschrikkelijke wijze. De problematiek van modernisatie en Déwi Sri is nog dringender geworden. Dit boek houdt daarom zijn betekenis.

S. H. UDY, *Work in Traditional and Modern Society*. Modernization of traditional societies series. Prentice Hall, Inc. Englewood Cliffs, N.J., 1970. Pp. IX & 134, tables, figs. Prijs \$ 1.45.

P. VAN EMST

De verhouding tussen de aard van georganiseerde arbeid en het verloop van de pre-industriële sociale ontwikkeling leidt, bij nadere beschouwing tot enige problemen en daaruit mogelijk voortspruitende hypothesen. Udy geeft een indeling, een taxonomie, van de genoemde

sociale ontwikkeling. Hij is zich uiteraard bewust van het feit, dat er meer indelingen mogelijk zijn, doch zonder dat dit expressis verbis medegedeeld wordt, mogen wij aannemen, dat zijn indeling toegespitst is juist op de problematiek van de arbeid.

Het bovenstaande vormt een korte aanduiding van de inhoud van het inleidende eerste hoofdstuk. In enkele regels kan natuurlijk geen recht worden gedaan aan de inderdaad zorgvuldige behandeling, die Udy hier aan zijn onderwerp wijdt. Desalniettemin dient gezegd te worden, dat zijn aanpak soms leidt tot cryptische uitspraken als bij voorbeeld: "pre-industriële situaties zijn gekenmerkt door de afwezigheid van georganiseerde arbeid, zoals die kenmerkend is en geschikt blijkt voor een industriële productie-vorm. Derhalve is het verloop van de sociale ontwikkeling in een pre-industrieel stadium ongeschikt, om het soort arbeid voort te brengen, dat geschikt is voor een industrieel stadium". Dit soort tamelijk ingewikkelde zinswendingen zijn kenmerkend voor het gehele werk: op omslachtige wijze wordt een veelheid van materiaal gebruikt om tot betrekkelijk simpele vanzelfsprekendheden te komen.

Een niet onbelangrijk deel van het boek is gewijd aan vergelijkingen van typen culturen of maatschappijen met hun attributen, ten aanzien waarvan de auteur gevolgtrekkingen omtrent de soort arbeid meent te kunnen maken, volgens het wel-niet, ja-nee systeem. Op zichzelf kan niemand daar bezwaar tegen hebben, evenmin als tegen het feit, dat hij zo wijs is, gebruik te maken van Murdock's "World Ethnographic Sample" (dat is er tenslotte voor), met alle fouten en voordelen, die iedereen nu wel kent. Hier gebruikt hij delen van een eerder door hem gepubliceerd werk (*Organization of Work*. HRAF Press, 1959), dat nogal eens aangehaald wordt als een voorbeeld, hoe de Murdock'se samples te gebruiken zijn.

Hoewel een evolutionistische neiging in een antropologisch/sociologische benadering niet per se in tegenspraak behoeft te zijn met een gelijktijdig toepassen van de vergelijkende methode op basis van Murdock-materiaal, zal men toch de toepassing van beide werkwijzen in één boek zelden tegenkomen. Udy doet dit wel, waarbij overigens niet geheel duidelijk is, in hoeverre hij, als hij het heeft over "social development" een klassiek evolutie-model in de cultuur voor ogen heeft, dan wel de loop der historie zonder meer bedoelt.

Aandacht wordt ook gewijd aan de veranderingen van sociaal bepaalde naar technologisch bepaalde arbeid. Als kernpunt ziet Udy hierbij de instelling van contractuele arbeid en de succesvolle competitie daarvan met familiale, wederkerige ("reciprocal"), en politieke arbeidsvormen. De ontwikkeling gaat volgens hem via organisaties, die specifiek zijn voor werkgever- en werkring-situaties naar een stevige positie van de genoemde contractuele arbeid in een nieuw beroeps-systeem. De basis van dit laatste is de moderne industriële maatschappij.

Ten aanzien van deze ontwikkeling acht hij — uiteraard — de plurale organisatie van belang.

Ten behoeve van de analyse van de moderne industriële arbeid ont-

werpt de schrijver tenslotte vier modellen: het klassieke (waarbij aangenomen wordt, dat arbeidsorganisatie zowel volledig geïntegreerd, als geheel technologisch bepaald is); het natuurlijke (het tegengestelde van het klassieke) en de systemen van respectievelijk besluiten en persoonlijke relaties (beide tussenwegen tussen de eerdergenoemde).

Het geven van een redelijke samenvatting van het boek — de vraag is, of het gelukt is — bleek geen eenvoudige zaak. Moeilijker nog is het, een eerlijk oordeel te vellen. Als er iemand is, waarmee de auteur wat betreft zijn wijze van schrijven te vergelijken is, dan is dat wel Talcott Parsons. Over zijn werk zegt bijvoorbeeld Sorokin: "This kind of 'analytical thinking' has probably been partly responsible for the recent proliferation of 'analytical verbiage' in American sociology. Many American sociologists have become engaged in producing hundreds of senseless, fantasmagoric and illogical 'analytical theories' of all sorts." (in: P. A. Sorokin, *Sociological Theories of Today*. London, 1966, p. 408). Of deze uitspraak van toepassing is op het werk van Udy, wil ik in het midden laten, doch op zijn minst mag men de lezer, die hele stukken van het werk niet begrijpt, het recht laten, om dit te wijten aan onvermogen tot schrijven, eerder dan aan onvermogen tot lezen.

MARILYN STRATHERN, *Women in Between. Female Roles in a Male World: Mount Hagen, New Guinea*. Seminar Press, London & New York 1972, 372 p.; price £4.80, \$14.75.

J. VAN BAAL

Mrs. Strathern's *Women in Between* is a penetrating study of a married woman's position in the New Guinea highlands, more particularly in the Mount Hagen area, where the author selected two specific areas for detailed studies during a sixteen months' field-period in 1964-65, followed by an additional visit of two months in 1967. The result is a perfect analysis of the ambiguous position of a married woman: on the one hand she is a wife, the life-companion of her husband, to whose family she is an outsider; and on the other hand she is a sister and daughter, i.e. a member of her own lineage, yielded to her husband for the purpose of creating or maintaining an affinal bond, a lasting alliance with an other sub-clan in an unsafe world. She is in-between in every respect, not really trusted by her husband's family before she has borne him a couple of children and has proved her worth generally, not really protected by her own kin unless this protection holds some promise of future gain. At the same time, however, the married woman is immensely valuable for both sides: for her husband, because he gave bride-wealth for her in the expectation of children, labour and household-care; for her own kin because they are deeply interested in the success of her marriage which is the basis for recurrent exchange of valuables and pigs and for an alliance in times

of war. To her own kin the possibility that the marriage might have to be dissolved and the bride-wealth returned because of misbehaviour of the woman is a real threat. The position in-between of the woman is a miserable one as seen from the point of view of a woman who does not accept her situation, a satisfactory one for the woman who takes things as they are and knows how to manipulate the many opportunities implied in an ambiguous situation. A perfect case of the latter is the one related on pp. 279 f.; unfortunately it is one of the few, most cases presented concerning women in trouble. The high incidence of suicide among women holds a clear indication that for many of them a successful solution of their problems is too arduous a task. Does this imply that married women lead an almost unbearable life generally? I do not think so. The practically inevitable consequence of a book devoted to an ambiguous situation such as that of the married woman in a primitive society, is a bias toward conflict situations which illustrate the ambiguity most clearly. Hence the attention paid to polygynous marriages, more than to the far more numerous monogamous units. If the book — and it is a strong book indeed — has a weakness it is the stress laid on conflict situations and miscarried solutions to the problems presented by the ambiguity of a married woman's position.

The point of interest to me, personally, is that the case of the Mt. Hagen woman complies so perfectly well with the theoretical position of women as sketched in my article in this journal of a few years ago: The part of women in the marriage trade: objects or behaving as objects? (vol. 126, 1970, pp. 289 ff.). I there expounded the woman's position as one creating the indebtedness of her husband to her brother, and of her brother to her and her children, leaving her indebted to nobody and thus (in male eyes) irresponsible. Having read Marilyn Strathern's book, there are two points in the article to which I now feel I should return. The first is concerned with an error of print; fig. 1 in my article (p. 294) has been turned upside down. I simply seize this opportunity for correction. Substantially more important is the emphasis given in my article to the position of the mother's brother as a protector. Among the Mt. Hagen people the mother's brother may be an important relation for men (cf. Mar. Strathern, pp. 117 and 123), it apparently is not so for women, the relation MB-ZS being definitely stronger than that of MB-ZD. In the New Guinea highlands the emphasis goes to the relation between sister and brother, not to that between a girl and her mother's brother who is a member of a different clan and as such important to a man because of the exchange relationship between allies, but not to a woman who does not substantially participate in ceremonial exchange. It is a situation which makes a woman extremely dependent on her brother, more dependent than happens to be the case in societies less consistently divided into isolated, mutually hostile clans and sub-clans, exclusively dependent on gifts-exchange ceremonies for mutual contacts. Even so the relations between women and their kinsfolk are highly divergent, as is well demonstrated in Mrs. Strathern's book. It is

not simply the story of Mt. Hagen women but of the women of so many other highland tribes as well. She rarely misses an opportunity to compare the situations of the Hageners with those of other New Guinea mountain tribes, thus adding considerably to the theoretical interest of her work, all the more so, because any discussion with and even mention of French structuralism is carefully avoided. The book just is a presentation of data and as such as valuable as it is instructive. After all, the position of women — oppressed, despised and secretly appreciated and admired — is one of the most intriguing problems of social analysis.

DAVID LEWIS, *We, the navigators. The ancient art of landfinding in the Pacific*. Australian National University Press. Canberra 1972. XVIII & 345 pp., 63 figs., 13 plates, 7 maps. Price A\$ 8.50.

P. VAN EMST

De inheemse scheepvaart op de Pacific is een onderwerp, dat kennelijk niet alleen antropologen intrigeert. Het heeft er soms zelfs de schijn van, of met name amateurs op dit vakgebied zich er mee beziggehouden hebben: Heyerdahl, de bioloog; Sharp, de linguist; en Lewis, de medicus. Men kan zich afvragen, of dit te maken heeft met het feit, dat mogelijk de theoretische implicaties van het onderzoek op dit terrein niet erg gecompliceerd zijn. Voor de algemene theorievorming op het gebied van bij voorbeeld de cultuurverspreiding is het voldoende te kunnen constateren, dát in Polynesië en elders mensen en culturen verhuisd zijn, terwijl in dat verband het 'hoe' secundair is. M.a.w., een tamelijk geringe, algemene voorkennis volstaat om onderzoek te kunnen gaan verrichten: hetzij ter plaatse hetzij thuis.

Het probleem, dat Lewis en anderen aan de orde stellen, luidt dan: hoe wisten de bewoners van de Stille Zuidzee in een periode waarin nog geen sprake was van Europese invloeden te navigeren op een zeer grote zee-oppervlakte.

Lewis put uit drie bronnen: oude beschrijvingen en eventueel mondelinge tradities, die beide zeer onvolledig zijn; eigen experimentele reizen met zeilschepen en tenslotte het zorgvuldig waarnemen van het doen en laten van de enkele inheemse navigators, die nog steeds de oude methoden gebruiken. Dit laatste is nog slechts het geval op enkele eilanden in Micronesië. Volledigheidshalve dient vermeld dat de schrijver uiteraard ook gebruik maakt van de documentatie van andere contemporaine waarnemers.

Naar mijn mening blijkt uit het onderhavige boek niet, dat men Lewis moet zien als een principiële tegenstander van Sharp met zijn theorie over de grote rol van het toeval bij het varen van eiland tot eiland. Beide auteurs zijn het er over eens, dát er gevaren is, alleen meent Lewis — en hij toont dat ook aan — dat bewuste navigatie op zijn minst mogelijk en zelfs zeer waarschijnlijk is geweest in het kader van

de grote nautische kennis, die hier en daar waarneembaar en elders afleidbaar is.

Hiervan kunnen een aantal aspecten aangestipt worden.

Men heeft een grondige kennis van de positie van de sterren op het uitspaniel. Met enige overdrijving kan men zeggen, dat een stuurman slechts een blik naar boven behoeft te werpen, om zich te kunnen oriënteren. Hierbij maakt men bovendien soms gebruik van het *etak*-systeem (op de Carolinen), dat er op neer komt dat men peilingen neemt op sterren via een *etak* ("island of reference"), dat men werkelijk ziet of waarvan men de ligging weet. Al varende naar een bepaald doel, dat soms enkele *etaks* verwijderd ligt, kan men zodoende zijn afstand en richting blijven bepalen. Uiteraard is hierbij — en bij de navigatie als geheel — van belang, dat de snelheid van het vaartuig bekend is. De vaardigheid in het schatten van de snelheid is bij deze zeevaarders tot een soort automatisme geworden. Gegevens als windkracht en windrichting, hoogte en afstand van golven en de deining moeten samen de log vervangen. Vanuit het standpunt van de stuurman zijn de eilanden zowel als de sterren ten opzichte van elkaar in beweging. Onze starre zeekaarten, die bovendien vervormd zijn door de projectie in een plat vlak, passen niet in dit systeem; men vaart volgens de oude traditie óf men gebruikt kaarten: een combinatie is niet goed mogelijk.

Hetzelfde geldt voor het kompas. Men kent wel "kompassen", doch deze geven echte windrichtingen aan of de positie van de sterren, doch niet overal en altijd een vaste richting ten aanzien van de magnetische pool. Op Pukapuka kent men zeven namen voor de belangrijkste periodieke of constante winden; een aantal zijn in de loop der generaties vergeten. Het sterre-kompas van de Carolinen lijkt ogenschijnlijk op het magnetische van ons, hoewel men zich daarbij geen instrument moet voorstellen. Het gaat om een verdeling van de horizon in het rond in een aantal "streken". Met behulp daarvan wordt de positie van sterren en sterrebeelden vastgelegd. Volgens Lewis is het geen wonder, dat het evenals bij ons om 32 streken gaat: immers, bij elke symmetrische deling van een cirkel ontstaat een reeks 2-4-8-16-32. Het bleek Lewis, dat de zeevaarders-oude-stijl met ons kompas niet goed raad wisten en zonder dat beter konden navigeren.

Tenslotte moet, met voorbijgaan van een aantal andere aspecten, gewezen worden op het belang van de deining, wel te onderscheiden van de golfbeweging. Deining is permanent en over een grote afstand voor een geoefende stuurman merkbaar; zij verandert van aard door de eilanden, die zij op haar weg treft. De oorspronkelijke staafjes- en schelpjes-kaarten van de Marshalls hebben betrekking op deining en zijn geen projectie van de ligging van eilanden. Nieuwere uitvoeringen zijn soms niet meer dan imitaties van onze zeekaarten en derhalve van principieel andere aard.

Bij het doorgeven van deze zeer uitgebreide en dikwijls ingewikkelde kennis speelt de mondelinge overlevering uiteraard een belangrijke rol. De schrijver vermeldt gevallen, waarin zeilaanwijzingen op zijn verzoek door stuurlieden gebruikt werden, welke minstens zestig jaar lang door-

gegeven moesten zijn geweest, zonder dat ze in de praktijk gebracht waren geweest. Opvallend is, dat er dikwijls een kloof aan te wijzen valt tussen de formeel doorgegeven kennis en de werkelijkheid van de scheepvaart. Zo wordt de positie van een ster topografisch gegeven; de zeeman moet op basis van deze kennis ter plaatse naar bevind handelen, d.w.z. de invloed van stroom, wind, e.d. berekenen of schatten.

Lewis vestigt de aandacht op het feit, dat de navigatie vereenvoudigd wordt, doordat allerlei omstandigheden de kleine eilanden a.h.w. vergroten, zodat men meer kans heeft, een eiland te treffen of te benaderen. Hij wijst op de vlucht van vogels, die de nabijheid van land kan aanduiden en op riffen, die samen met eilanden een scherm vormen, dat dient als een reeks bakens.

Het hoofdstuk over de constructie van de Oceanische kano's is gedegen, doch eigenlijk niet nodig voor het betoog als geheel. Als men eenmaal weet, dat, hoe dan ook, de bevolking van de Pacific zich over grote afstanden heeft verplaatst en dat zij dat grotendeels bewust en met goede kennis van de navigatie heeft gedaan, dan kan het niet anders, of de betrokken schepen moeten voldoende ruim en manoeuvreerbaar zijn geweest. Welnu, dat waren en zijn zij ook.

Het boek van Lewis is een schoolvoorbeeld van een scherpzinnige, zeer leesbare en verantwoorde analyse van een situatie, die tegenwoordig weliswaar vrijwel verdwenen is, maar waarvan de resten nog waarneembaar zijn. De auteur vermeldt nauwkeurig de eigen zwakke steen, geeft zorgvuldig de omstandigheden aan, waaronder hij zijn onderzoek heeft verricht en construeert en reconstrueert op welhaast mathematische wijze. Daarbij komt, dat hij een grote praktische kennis op het stuk van de zeezeilerij heeft, waardoor hij weet, welke vragen hij moet stellen aan zijn informanten en welke van hun handelingen het observeren en noteren waard zijn.

Amateurswerk om van te leren.

De redactie ontving bovendien de volgende publicaties:

Chairman's Report, South East Asia Development Advisory Group (SEADAG). Asia Society, New York 1972. 33 p.

JOHN U. WOLFF, *A Dictionary of Cebuano Visayan*, 2 vols. Data Paper 87, South East Asia Program, Cornell University. Ithaca, N.Y. 1972. 1164 p.

J.-P. LEBEUF & P.-F. LACROIX, *Devinettes Peules, suivies de quelques proverbes et exemples d'argots* (Nord-Cameroun). Cahiers de L'Homme; Mouton & Co., Paris-La Haye 1972. 71 p.